

Bayram DURBİLMEZ

Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Taşpınar köyünde doğdu (1968). İlk ve ortaokulu Sorgun'da, liseyi Yozgat'ta, yükseköğrenimini ERÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. 'Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni' olarak Digor Lisesi'ne (Digor İlçesi / Kars) tayin edildi (1991). Bu arada açılan sınavı kazanarak ERÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı Araştırma Görevlisi oldu (1991).

1991'de ERÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde başladığı yüksek lisans eğitimini 'Karslı Âşık Murat Çobanoğlu / Hayatı- Sanatı ve Eserleri' adlı teziyle, 1994'te Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde başladığı doktora eğitimini ise 'Muhyiddin Abdal Dîvânı / İnceleme- Tenkitli Metin' adlı doktora teziyle tamamladı. 1999'da Öğretim Görevlisi, 2009'da Yardımcı Doçent, 2010'da Doçent oldu. Hâlen ERÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Bilimi ana bilim dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın desteğiyle Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de bulunan Azerbaycan Nazırlar Kabineti Halk Tasarrufatını İdare Etme Enstitüsü'nde (1993-1994) ve Ahmet Yesevi Vakfı'nın desteğiyle Kazakistan'ın Türkistan, Kentav ve Çimkent şehirlerinde bulunan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk- Kazak Üniversitesi'nde (1999- 2000) konuk öğretim üyesi olarak çalıştı. Askerlik görevini –kısa dönem- Samsun'da tamamladı (2000).

Yurt içinde ve yurt dışında 50'den fazla 'bilimsel' makalesi yayımlandı. Yurt içinde ve değişik ülkelerde yapılan millî ve milletlerarası kongrelerde 100'e yakın bildiri sundu.

Evli ve iki çocuk babasıdır.

ISBN: 978-605-9965-60-6

ÂŞIK HASRETİ'NİN
ATIŞMA SANATI
Bayram DURBİLMEZ

ÂŞIK HASRETİ'NİN ATIŞMA SANATI ÜZERİNE BİR İNCELEME

Bayram DURBİLMEZ

Laçın
Yayın Evi / Baskı / Baskı

Türklük biliminin
yaşayan aksakallarından
değerli hocam
Prof. Dr. Fikret Türkmen'e
saygılarımla...

ÂŞIK HASRETÎ'NİN
ATIŞMA SANATI
ÜZERİNE BİR İNCELEME

Bayram DURBİLMEZ

Âşık Hasretî'nin Atışma Sanatı Üzerine Bir İnceleme

Bayram Durbilmez

Kültür ve Turizm Bakanlığı Sertifika Numarası: **26649**

ISBN: 978-605-9965-60-6

1. Baskı: Aralık 2016

Kapak Tasarımı Baskıya Hazırlık

Mehmet ÇELEBİ

Laçın
Tayın En İyi Baskı

İstasyon Cad. Fazlıoğlu İş Merkezi Kat: 3

Nu: 8/306 Kocasinan/KAYSERİ

Tel: 0537 770 73 78

E-posta: celebilacin@gmail.com

Yazarın İletişim Adresi

Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi
Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim Üyesi

E-posta: bayramdurbilmez@gmail.com

Kayseri-TÜRKİYE

Baskı

Bizim Büro Basımevi

Ankara

ÂŞIK HASRETÎ'NİN
ATIŞMA SANATI
ÜZERİNE BİR İNCELEME

Bayram DURBİLMEZ

Bayram DURBİLMEZ

Yozgat'ın Sorgun ilçesine bağlı Taşpınar köyünde doğdu (1968). İlk ve ortaokulu Sorgun'da, liseyi Yozgat'ta, yükseköğrenimini ERÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde okudu. 'Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni' olarak Dıgır Lisesi'ne (Dıgır İlçesi / Kars) tayin edildi (1991). Bu arada açılan sınavı kazanarak ERÜ Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Edebiyatı Araştırma Görevlisi oldu (1991).

1991'de ERÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde başladığı yüksek lisans eğitimini 'Karslı Âşık Murat Çobanoğlu / Hayatı- Sanatı ve Eserleri' adlı teziyle, 1994'te Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde başladığı doktora eğitimini ise 'Muhyiddîn Abdal Dîvânî / İnceleme- Tenkitli Metin' adlı doktora teziyle tamamladı. 1999'da Öğretim Görevlisi, 2009'da Yardımcı Doçent, 2010'da Doçent oldu. Hâlen ERÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Bilimi ana bilim dalında öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır.

Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı'nın desteğiyle Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de bulunan Azerbaycan Nazırlar Kabineti Halk Tasarrufatını İdare Etme Enstitüsü'nde (1993-1994) ve Ahmet Yesevi Vakfı'nın desteğiyle Kazakistan'ın Türkistan, Kentav ve Çimkent şehirlerinde bulunan Hoca Ahmet Yesevi Uluslararası Türk- Kazak Üniversitesi'nde (1999- 2000) konuk öğretim üyesi olarak çalıştı. Askerlik görevini –kısa dönem- Samsun'da tamamladı (2000).

Yurt içinde ve yurt dışında 50'den fazla 'bilimsel' makalesi yayımlandı. Yurt içinde ve değişik ülkelerde yapılan millî ve milletlerarası kongrelerde 100'e yakın bildiri sundu.

Evli ve iki çocuk babasıdır.

Araştırma-inceleme çalışmalarından dolayı aldığı ödüllerden bazıları: *ERÜ Öğrenci Dernekleri- Türk Dünyası Kültürüne Hizmet Ödülü* (1994), *Geçit Yayınları-Kayseri Kültürüne Hizmet Ödülü* (2002), *Folklor Araştırmaları Kurumu- Türk Halk Kültürüne Hizmet Ödülü* (2003), *Âşık Meydanî Vakfı- Âşıklık Geleneğine Hizmet Ödülü* (2004), *Sağlık Bilimleri Enstitüsü- Türklük Bilimine Hizmet Ödülü* (2006), *Motif Vakfı- Halkbilimi Teşvik Ödülü* (2005), *Yazarlar Birliği Kayseri Şubesi- İnceleme Ödülü* (2007), *TÜBİTAK-Yayın Teşvik Ödülü* (2009, 2010, 2013, 2015), *Yozgat Sürmeli Folklor Derneği Yozgat Folkloruna Hizmet Ödülü*, (2015).

Araştırma- İnceleme Kitapları

Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri, Geçit yay.: Kayseri, 1998. (4. Baskı, Ankara: Akçağ yay., 2014.)

Kayserili Halk Şairlerinin Şiirlerinde Kıbrıs, Geçit yay.: Kayseri, 1999.

Âşık Meydanî / Hayatı, Sanatı, Şiirlerinden Örnekler, Laçın yay.: Kayseri, 2000.

Sorgunlu Sıdkı Baba Dîvânı, (İnceleme- Metinler), Bizim Gençlik yay.: Kayseri, 2003. (2. Baskı, Kayseri, 2014)

Ozan Gürbüz Değer, Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler, Kültür Ajans yay.: Ankara, 2007.

Vefatının 15. Yıldönümünde Yozgatlı Âşık Türkmenoğlu, Laçın yay.: Kayseri, 2013.

Karslı Âşık Murat Çobanoğlu / Hayatı, Sanatı ve Eserleri, -Kendi yayını- Kardeşler Matbaası: Kayseri, 2014.

Âşık Türkmenoğlu/ Hayatı ve Şiir Sanatı Üzerine Bir İnceleme, -Kendi yayını- Kayseri, 2015.

Âşık Hasretî'nin Şiir Sanatı, -Kendi yayını- Kayseri, 2015.

Âşık Hasretî'nin Atışma Sanatı Üzerine Bir İnceleme, Ankara, 2016.

Ortak Kitaplar / Kitap Bölümleri (Bazıları)

Destanlarla Erzincan, (B. S. Özsoy ve N. Aslan ile), Erciyes Üniversitesi yay.: Kayseri, 1992.

“Manas Destanındaki Kimi Motiflerin Türk Halk Kültüründeki Yansımaları”, *Halkbilimi Araştırmaları- Forschungen für Volkerkunde*, 2. Kitap, (Eylül 2003), 154-176, İstanbul- Aachen / Almanya, 2003.

“Âşıkların Diliyle Erciyes Dağı”, *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağan*, (Hzl. A. B. Alptekin), 554-570, Kömen- SOTA yay.: Konya- Haarlem, 2006.

I. Hacılar Sempozyumu (11-13 Mayıs 2007) Bildirileri, (M. Argunşah ve İ. Görkem ile), Hacılar Belediyesi yay.: Kayseri, 2008.

Üniversiteler İçin Dil ve Anlatım (H. Yeniçeri, U. Çakır, S. Koç ve K. Deniz ile), Gazi Kitabevi yay.: Ankara, 2011.

“Eski Yugoslavya Ülkelerinin Türk Halkbilimi Ürünleri Hakkında Türkiye’de Yapılan Çalışmalar” *Muzaffer Akkuş Armağanı*, 149-199, Kömen yay.: Konya, 2013.

“Gelenekli Türk Tiyatrosunda Mahallî Bir Tip: Kayserili” *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu'na Armağan* (Hzl. M. Ergun), 119-129, Türk Kültürü Araştırmaları Enstitüsü yay.: Ankara, 2013.

“Yozgatlı Halk Şairlerinin Diliyle Kıbrıs”, *Prof. Dr. Ali Çelik Armağanı*, (Hzl. C. Gökşen), 239-266, Akçağ yay.: Ankara, 2014.

Türk Dilinin ve Edebiyatının Yayılma Alanları/ Bilgi Şöleni Bildirileri, (N. Özkan ile), TDK yay.: Ankara, 2014.

“Kazakistan’da Bilmece (=Jumbak) Sorma Geleneği”, *Prof. Dr. Erman Artun Armağanı*, (Hzl. R. Şenesen- Z. Elbir), Adana, 2015.

“Anadolu’da Yaşayan Halk Hekimi Kamlar / Şamanlar: Ocaklılar”, *Türkmen Bilgesi Fikret Türkmen Armağanı*, (Hzl. İ. Dilek- F. Türker), 99-106, Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay.: Ankara, 2016.

“Hatay’ın Anadolu Sahası Halk Şairlerine Etkileri ve Sıdkı Baba Divanında Geçen ‘Vardım Kırklar Meclisine’ Şiiri Üzerine Metinlerarası Bir Yaklaşım”, *Kaygusuzun Bilge Torunu Abdurrahman Güzel Armağanı*, (Hzl. H. Duran), Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yay.: Ankara, 2016.

Not: Akademik çalışmalarından başka kültür ve sanat ağırlıklı çeşitli kitapları ve makaleleri de mevcuttur.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ/ 13-16

GİRİŞ / 17-20

1. ÂŞIK HASRETÎ'NİN ATIŞMALARI ÜZERİNE YAPILAN ÇALIŞMALAR	17
2. ATIŞMA METİNLERİNİN YER ALDIĞI KAYNAKLAR.....	18
2.1. Yayımlanan Kitapları	18
2.2. Başka Kitaplar	18
2.3. Makale ve Bildiriler	19

BİRİNCİ BÖLÜM

ATIŞMA SANATINI OLUŞTURAN SOSYO-KÜLTÜREL ÇEVRELER VE ÂŞIK HASRETÎ / 21-26

1. DOĞUP BÜYÜDÜĞÜ VE YETİŞTİĞİ ÇEVRE	21
2. ATIŞMA SANATINI ÖĞRETTİĞİ ÇEVRE	23
3. ATIŞMA SANATINI SERGİLEDİĞİ ÇEVRELER.....	24

İKİNCİ BÖLÜM

ATIŞMA SANATINI OLUŞTURAN VE GELİŞTİREN GELENEKLER/ 27-32

1. ATIŞMADA ÂŞIK MAKAMLARININ YERİ	28
2. USTA- ÇIRAK İLİŞKİSİ.....	30
3. BADE İÇME/ RÜYA MOTİFİ	31
3. DİĞER GELENEKLER.....	32

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ATIŞMA SANATI VE ÂŞİK HASRETÎ'NİN ATIŞMALARI / 33-46

1. ATIŞMA KAVRAMI VE ATIŞMANIN GENEL ÖZELLİKLERİ	33
2. ÂŞİK HASRETÎ'NİN ATIŞMALARI	35
2.1. ÂŞİK FASILLARI VE HASRETÎ	35
2.2. ATIŞAN ÂŞIKLARIN SAYISI	37
2.3. ATIŞAN ÂŞIKLAR	39

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

AYAK KAVRAMI VE ATIŞMA METİNLERİNİN AYAK ÇEŞİTLERİNE GÖRE İNCELENMESİ / 47-128

1. ATIŞMA SANATINDA AYAK	47
2. AYAKLARINA GÖRE ATIŞMALAR	53
2.1. Yapıları Bakımından Ayaklar	53
2.1.1. Yenileme Ayaklı Atışmalar	53
2.1.2. Yineleme Ayaklı Atışmalar	87
2.2. Kolaylık – Zorluklarına Göre Ayaklar	88
2.2.1. Düzayaklı Atışmalar	88
2.2.2. Genişayaklı Atışmalar	89
2.2.3. Darayaklı Atışmalar	113
2.2.4. Kapanık Ayaklı Atışmalar	116
2. 3. Kafiyelerine Göre Ayaklar	118
2. 3. 1. Kafiye Çeşitleri Bakımından Ayaklar	118
2. 3. 1. 1. Yarım Kafiye Ayaklar	121
2. 3. 1. 2. Tam Kafiye Ayaklar	124
2. 3. 1. 3. Zengin Kafiye Ayaklar	124
2. 3. 1. 4. Cinaslı Ayaklar	125
2. 3. 2. Kafiye Sayılarına Göre Ayaklar	125
2. 3. 2. 1. Birli Ayaklar	125
2. 3. 2. 2. İkili Ayaklar	127

2. 3. 2. 3. Üçlü Ayaklar	128
2. 3. 2. 4. Dörtlü Ayaklar	128
2. 3. 2. 5. Beşli Ayaklar	128

BEŞİNCİ BÖLÜM

ATIŞMA METİNLERİ ÜZERİNE ŞEKİL VE TÜR ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN BİR İNCELEME / 129- 182

1. ŞEKİL ÖZELLİKLERİ	129
1.1. Nazım Birimi	130
1.2. Hane Sayısı.....	130
1.3. Vezin.....	132
1.4. Nazım Şekilleri	133
1.4.1. Koşma.....	134
1.4.2. Semaî.....	158
1.4.3. Destan	169
1.4.4. Divanî.....	174
2. NAZIM TÜRLERİ.....	175
2. 1. Güzelleme.....	176
2. 2. Hikmetleme	177
2. 3. Karşılama/ Hoşlama	177
2. 4. Methiye	177
2. 5. Muamma	178
2. 6. Öğütleme.....	179
2. 7. Siteleme.....	179
2. 8. Taşlama/ Takılma	180
2. 9. Uğurlama	180
2. 10. Yalanlama	181
2. 11. Yiğitleme.....	181

ALTINCI BÖLÜM

SİSTEMLİ DEYİŞLER (ATIŞMA METİNLERİ) / 183-288

1. İKİLİ ATIŞMALAR.....	183
1. 1. Alyansoğlu ile.....	183
1. 2. Çatak ile	185
1. 3. Dertli Polat ile	187
1. 4. Efkârî ile	190
1. 5. Feymanî ile.....	198
1. 6. Firkâtî ile	214
1. 7. İlhamî ile	219
1. 8. Meydanî ile	224
1. 9. Ozantürk ile.....	239
1. 10. Ruhanî ile	246
1. 11. Sefaî ile	248
1. 12. Türkmenoğlu ile	256
2. ÜÇLÜ ATIŞMALAR	259
2. 1. Firganî ve Tanrıkulu ile	259
2. 2. Karahanlı ve Feymanî ile.....	269
2. 3. Şeref Taşlıova ve Feymanî ile	273
2. 4. Şifaî ve Firkâtî ile	275
2. 5. Sefil Selimî ve Feymanî ile	279
3. BEŞLİ ATIŞMALAR.....	282
3. 1. Gurbetî – Firkâtî- Sefaî ve Şifaî ile	282
3. 2. Zamanoğlu- Firkâtî- Şifaî ve Gurbetî ile	285

SONUÇ / 289-292

KAYNAKLAR / 293- 296

ATIŞMALARIN DİZİNİ / 297-301

EKLER / 302-304

ÖN SÖZ

Atışma sanatı âşık edebiyatı gelenekleri içinde özel bir yere ve öneme sahiptir. Bu sanatın 20. yüzyıldaki güçlü temsilcilerinden biri de Âşık Hasretî'dir. Âşık Hasretî, âşık edebiyatının diğer dallarıyla birlikte atışma sanatını da Kars yöresi merkezli Doğu Anadolu bölgesinde öğrenmiş, usta âşıklardan biri olduktan sonra Kayseri'ye taşınmış ve Kayseri yöresi merkezli Orta Anadolu bölgesinde eski yaygınlığını kaybetmek üzere olan atışma sanatını yeniden yaygınlaştırmaya çalışan âşıklardan biri olmuştur. Bu amaçla Kayseri yöresinde yaşayan yetenekli genç âşıklara âşık edebiyatının diğer gelenekleriyle birlikte atışma sanatını da öğretmeye başlamıştır. Son yıllarda atışma yapabilen Kayserili âşıkların tamamı üzerinde Âşık Hasretî'nin az veya çok bir etkisinden söz etmek mümkündür.

Âşık Hasretî'nin yirmi âşık/ ozan ile yaptığı atışmaların metinlerinden hareketle hazırlanan bu kitap, âşık edebiyatı araştırmalarında çok ihmal edilen alanlardan biri olan "atışma sanatı" konusunda yapılabilecek çalışmalara ve uygulanabilecek yöntemlere dikkat çekmeyi de hedeflemektedir.

Atışma sanatının bazı örnekleri üzerinde kısmen bazı çalışmalar yapılmış olmakla birlikte, âşık edebiyatında atışma sanatı konusunda ayrıntılı araştırmalara ve incelemelere büyük ihtiyaç duyulmaktadır. Nitelik ve nicelik bakımından daha yetkin çalışmalar yapılırsa Türkiye'de atışma sanatı ayrıntılı olarak belirlenmiş olacaktır. Bu sanatın Türkiye genelindeki özellikleri ve örnekleri üzerinde yetkin çalışmalar yapıldıkça Türk dünyasının diğer bölgelerinden tespit edilen atışma sanatı ile ilgili bilgiler ve örnekler de karşılaştırmalı olarak ele alınıp değerlendirilme imkânına kavuşacaktır. Bu sebeple, Âşık Hasretî'nin atışma metinlerinden örnekler incelenmekte ve Hasretî'nin âşık sanatı içindeki yeri tespit edilmektedir.

Elinizdeki araştırma "Ön Söz", "Giriş", altı bölüm, "Sonuç", "Kaynakça", "Ayakların Dizini" ve "Ekler"den oluşmaktadır.

Kars'ta doğan ve mezarı Kayseri'de olan Âşık Hasretî'nin atışmaları üzerine yapılmış çalışmalar ve atışma metinlerinin yer aldığı kaynaklar hakkında bilgiler çalışmanın "Giriş" kısmında değerlendirilmektedir.

Bilindiği gibi, âşık edebiyatı temsilcileri ferdi özelliklerden daha çok ortak kültür özelliklerinin temsilcileridir. Bu sebeple âşığın atışma sanatının şekillenmesinde onun yetiştiği sosyo-kültürel çevre oldukça önemli bir yere sahiptir. “Atışma Sanatını Oluşturan Sosyo-Kültürel Çevreler ve Âşık Hasretî” başlıklı “Birinci Bölüm”de; Âşık Hasretî’nin yetiştiği sosyo-kültürel çevreyi ailesi, ailesinin sosyo-kültürel yapısının köklerini oluşturan Azerbaycan Türk halk kültürü, âşığın doğup büyüdüğü Kars yöresi ve Doğu Anadolu bölgesinin sosyo-kültürel yapısı, âşığın ustalaştıktan sonra taşındığı ve atışma sanatını yaygınlaştırdığı Kayseri yöresi ve Orta Anadolu bölgesinin sosyo-kültürel yapısı, âşığın atışmalarını sergilediği tabii ortamlar ve elektronik kültür ortamları incelenmektedir.

Âşık edebiyatı yüzyıllar boyunca meydana çıkan gelenek unsurlarının şekillendirdiği, geleneğe bağlı bir edebiyattır. Âşık edebiyatı içinde geleneğe bağlı olarak oluşan ve gelişen atışma sanatı hem “atışma geleneği”nin hem de bu geleneği besleyen diğer bazı geleneklerin etkisinde olan bir sanattır. “Atışma Sanatını Oluşturan ve Geliştiren Gelenekler” başlıklı “İkinci Bölüm”de, âşık makamları ve ezgi, usta-çırak geleneği, bade içme/ rüya motifi gibi gelenek kolları yanında nazire söyleme, deyiştirme/ atıştırma gibi bazı geleneklerden de söz edilmektedir. Âşık edebiyatı atışmalarında âşığın işini kolaylaştıran âşık makamları bu bölümün en önemli kısımlarından birini oluşturmaktadır. Atışma sanatı daha çok “uygulamalı eğitim süreci” içinde, “usta-çırak ilişkisi” ile öğrenildiği için bu bölümde usta-çırak ilişkisi de önemli bir yer tutmaktadır. Atışma sanatı ustalaşmış âşıklar arasında sergilendiği için, âşık adayının ustalaşma göstergelerinden biri olan “rüya motifi” de bu bölümde ele alınmaktadır. Çünkü “usta âşık” kabul edilmek için ya “usta-çırak ilişkisi” içinde yetişmek, ya da rüyada bade içmek gerektiği düşüncesi âşık edebiyatı çevrelerinde yaygındır. Hem usta-çırak geleneği içinde yetişen hem de bade içtiği söylenen kişilerin ise atışmada daha başarılı oldukları/ olacakları düşüncesi de oldukça yaygın bir kabuldür.

“Atışma Sanatı ve Âşık Hasretî’nin Atışmaları” başlıklı “Üçüncü Bölüm”de atışma kavramı ve atışmanın genel özellikleri incelenmekte, Âşık Hasretî’nin atışmaları âşık fasılları ve atıştığı âşıkların sayısı bakımından ele alınmaktadır. Âşık Hasretî ile atışan âşıklar hakkında verilen bilgiler de bu bölümde yer almaktadır. Çünkü Hasretî ile atışan âşıklar hakkında verilen bilgiler Hasretî’nin hangi birikimlere sahip âşıklarla boy ölçüşebildiğini göstermesi bakımından da oldukça önemlidir.

“Ayak Kavramı ve Atışma Metinlerinin Ayak Çeşitlerine Göre İncelenmesi” başlıklı “Dördüncü Bölüm”de; ayakların atışma sanatı içindeki yeri ve önemi ile atışma metinlerinin ayak özellikleri bakımından

incelenmesine yer verilmektedir. Ayakların yapıları bakımından, kolaylık-zorluklarına göre, kafiye çeşitleri bakımından ve kafiye sayılarına göre dört ayrı başlık altında tasnif edilerek incelenmesi ise, bu konuda yapılacak çalışmalara bir model oluşturmaktadır.

Âşık edebiyatı temsilcileri, geleneğin belirlediği nazım şekillerine bağlı deyişler söyler. Bilindiği gibi, bu deyişlerden bir âşık tarafında müstakil olarak meydana getirilenlere “serbest deyişler”, en az iki âşık tarafından karşılıklı (müşterek) oluşturulanlara ise “sistemli deyişler” adı verilir. Daha çok müstakil şiirler incelenirken nazım şekillerini bakılırken, müşterek oluşturulan “atışma” metinleri nazım şekilleri bakımından genellikle incelenmemektedir. Hâlbuki bazı âşıklar, kaydedilmiş atışma metinlerinden kendi söyledikleri dörtlükleri bir araya getirerek müstakil şiirleri arasına ekleyebilmektedir. Hatta serbest deyişlerinden bazı dörtlükleri atışma sırasında söyleyen âşıkların varlığı da bilinmektedir. Âşık Hasretî'nin şiir sanatını oluşturan “serbest şiirler” ile atışma sanatını oluşturan “sistemli deyişler” arasında da ortak deyişler bulunduğu göre, atışma metinlerini de “nazım şekilleri” bakımından incelemekte yarar vardır. “Atışma Metinleri Üzerine Şekil ve Tür Özellikleri Bakımından Bir İnceleme” başlıklı “Beşinci Bölüm”de; atışma metinleri “Şekil Özellikleri” ve “Tür Özellikleri” bakımından incelenmektedir. Şekil özellikleri incelenirken nazım birimi, hane sayısı, vezin ve nazım şekilleri başlıkları altında değerlendirmelere yer verilmektedir. Tür özellikleri ise gelenek içinde öne çıkan nazım türleri bakımından değerlendirilmektedir.

Hasretî'nin atışma sanatını belirlemek için yirmi âşıkla farklı zaman ve mekânlarda yapılan atışmalardan tespit edilen metinler incelenmektedir. Elbette ki Hasretî'nin atışmaları bu metinlerden ibaret değildir. Çünkü Hasretî'nin bütün atışmaları kaydedilmemiştir. “İkincil sözlü kültür” ortamlarından ses kayıt cihazı, kamera gibi araçlarla kaydedilen metinler de bu kitapta incelenenlerden ibaret değildir. Yalnızca tarafımızdan kaydedilen metinlerin bile çoğunun kaybolmuş olması da bunu göstermektedir. Ayrıca özel arşivlerde de çok sayıda atışma metinlerinin bulunabilir. Ancak sözlü kültür geleneği içinde söylenen atışmaların önemli bir kısmı tespit edilememiş ve/veya tespit edilenlerden önemli bir kısmı kaybolmuş olsa bile tespit edilen metinler genel bir kanaat oluşturmaya yetecektir. “Sistemli Deyişler (Atışma Metinleri)” başlıklı “Altıncı Bölüm”de; Hasretî'nin yirmi âşıkla yaptığı atışmalar “ikili”, “üçlü” ve “beşli” atışmalar olarak tasnif edilerek sıralanmaktadır.

Tespit edilen atışma metinlerinden hareketle Âşık Hasretî'nin atışma sanatı hakkında genel bir değerlendirme “Sonuç” kısmında verilmekte;

araştırmada yararlanılan kaynaklar “Kaynakça”da yazarların soyadlarına göre alfabetik olarak sıralanmakta, atışma sanatını yansıtan metinlerin ayak beyitleri -ayakları esas alınarak- alfabetik olarak “Atışmaların Dizini”nde verilmekte ve yanlarında da metin numaraları yazılmaktadır. “Ekler” kısmında ise Hasretî’nin atıştığı bazı âşıklarla fotoğrafları verilmektedir.

Âşık Hasretî’nin atışmalarından hareketle hazırladığımız bu araştırma, yapılacak başka araştırmalarda geliştirilerek uygulandığında “Âşık Edebiyatında Atışma Sanatı” ortaya çıkarılmış olacaktır. 16 yıl önce aramızdan ayrılan Âşık Hasretî’yi rahmetle anarken bu çalışmayı Türklük biliminin yaşayan aksakallarından değerli hocam Prof. Dr. Fikret Türkmen’e armağan ediyorum.

Saygılarımla

Kayseri, 29 Ekim 2016

KAYNAKLAR

Artun, Erman, 1996. *Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği ve Âşık Feymanî*, Adana Valiliği yayınları: Adana.

Artun, Erman, 2001. *Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı*, Akçağ yayınları: Ankara.

Artun, Erman, 2006. "Âşıklık Geleneği ve Âşık Edebiyatı Terimleri Üzerine Bir Deneme", *Adana Halk Kültürü*, Genişletilmiş 2. Baskı, Ulusoy Matbaacılık: Adana. 653-668.

Bezirci, Asım, 1993. *Türk Halk Şiiri*, C. 1, İstanbul.

Boyras, Şeref, 2010. *Furkanî'nin Şiir Evreni Bağlamında Bir Monografi Denemesi*, Akçağ yayınları: Ankara.

Çetin, İsmet, 1993. "Karacaoğlan ve Gevherî'nin Şiirlerinde Ortak Ayaklar", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1993*, Kültür Bakanlığı yayınları: Ankara.

Çobanoğlu, Özkul, 2000. *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Akçağ yayınları: Ankara.

Değer, Sadi, 1973. *Karslı Âşık Hasretî*, Halk Ozanlarını Tanıtma ve Eserlerini Yaşatma Derneği yayınları: Ankara.

Değer, Sadi, 1989. *Işıklı Pınar*, Kültür ve Turizm Bakanlığı yayınları: Ankara.

Dilçin, Cem, 1983. *Örnekleriyle Türk Şiir Bilgisi*, Türk Dil Kurumu yayınları: Ankara.

Durbilmez, Bayram, 1999a. "Âşık Veysel'in Kayserili Ozanlara Etkileri", *Folklor / Edebiyat*, 19, 155-179.

Durbilmez, Bayram, 1999b. *Kayserili Halk Şairlerinin Şiirlerinde Kıbrıs*, Geçit yayınları: Kayseri.

Durbilmez, Bayram, 2000. *Âşık Meydanî, Hayatı- Sanatı ve Şiirlerinden Örnekler*, Laçın yayınları: Kayseri.

Durbilmez, Bayram, 2001. "Âşıklık Geleneği İçinde Âşık Hasretî'nin Yeri", *Ölümünün 1. Yıldönümünde Âşık Hasretî'yi Anma Programı*, İl Kültür Müdürlüğü- Kayseri Halk Şairleri Kültür Derneği, 2 Aralık 2001, Kayseri.

Durbilmez, Bayram, 2002. "Ölümünün 1. Yıldönümünde Âşık Hasretî'yi Anma Programı Üzerine", *Erciyes*, 291,19-22, Kayseri.

Durbilmez, Bayram, 2006a. "Sarıkamış ve Yöresi Âşık Tarzı Kültür Gelenekleri/ The Minstrel Poet Style Cultural Traditions in Sarıkamış (Kars) and its Region", *Folklor ve Etnoğrafya Beynelhalq Elmi Jurnal / Folklore and Ethnography International Scientific Journal*, 9, 42-51, Bakü.

Durbilmez, Bayram, 2006b. "Somut Olmayan Kültür Mirası: Halk Hikâyeciliği ve Kars Yöresi Âşıkları", *Mitten Meddaha Türk Halk Anlatıları Uluslararası Sempozyum Bildirileri / Turkish Folk Narratives from Myth to Meddah International Symposium Papers*, 341-364, Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi yayınları: Ankara.

Durbilmez, Bayram, 2007. *Ozan Gürbüz Değer, Hayatı- Sanatı- Şiirlerinden Örnekler*, Kültür Ajans yayınları: Ankara.

Durbilmez, Bayram, 2009. "Türk Kültüründe ve Fütüvvetnâmelerde Dört Sayısı / The Number "4" in Turkish Culture and Futuvvetnâme". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli- Araştırma Dergisi*, 52, 71-85.

Durbilmez, Bayram, 2010. "Âşıklık Geleneklerinde Saz / Instrument (Saz) in the Traditions of Minstrelsy (Ashiklik)", *Millî Folklor Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi/ International and Quarterly Journal of Cultural Studies*, 11 / 85, 148-158.

Durbilmez, Bayram, 2013. *Vefatının 15. Yıldönümünde Yozgatlı Âşık Türkmenoğlu*, Laçın yayınları: Kayseri.

Durbilmez, Bayram, 2014. *Karşılı Âşık Murat Çobanoğlu / Hayatı- Sanatı ve Eserleri*, Kendi yayınları: Kayseri.

Durbilmez, Bayram, 2015. *Âşık Türkmenoğlu'nun Hayatı ve Şiir Sanatı*, Kendi yayınları: Kayseri.

Durbilmez, Bayram, 2016. *Âşık Edebiyatı ve Taşpınarlı Halk Şairleri*, 4. Baskı, (Birinci Baskı: Kayseri, 1998), Akçağ yayınları: Ankara.

Elçin, Şükrü 1988, *Halk Edebiyatı Araştırmaları I*. KTB yayınları: Ankara.

Elçin (1992), Şükrü. "Deyişmeler- Karşılaşmalar", *Türk Dünyası El Kitabı*, c. 3, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları.

Gülensoy, Tuncer, 1986. "Kayserili Halk Şairi Hasretî", *Erciyes*, IX / 103, 25-27, Kayseri.

Gülensoy, Tuncer, 1987. "Kayserili Halk Şairi Hasretî", *I. Kayseri Kültür ve Sanat Haftası Konuşmaları ve Tebliğleri (7-13 Nisan 1986)*, Kaayseri Belediye ve Özel İdare Birliği Yayınları: Kayseri, s.129-132.

Günay (1976), Turgut. "Türk Halk Şiirinde İlk Değişme (Müşaare) Örnekleri", *Uluslar arası Folklor ve Halk Edebiyatı Sempozyumu Bildirileri*, 27-29 Ekim 1975, Konya, Ankara.

Günay (1992), Umay. *Türkiye'de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, 2. Baskı, Ankara: Akçağ yayınları.

Günay (1993), Umay. "Tarzı Şiir Geleneği İçinde Sistemli Değişler" *Şükrü Elçin Armağan, Türk Kültürü Araştırmaları*, c. XXIX, S.1-2, (1991), Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü yayınları.

Hacıyeva, Maarife-Şahin Köktürk-M. Paşayeva, 1999. *Azerbaycan Foklor ve Etnografya Sözlüğü*, Ankara.

Halıcı, Feyzi, 1981. *Saz Şairleri Diliyle Atatürk*, Kültür Bakanlığı yayınları: Ankara.

Halıcı, Feyzi, 1992. *Âşıklık Geleneği ve Günümüz Halk Şairleri-Güldeste*, AKM yayınları: Ankara.

Hınçer (1968), İhsan. "Âşık, Bâde İçme, İrtical, Atışma ve Muamma", *Türk Folkloru Araştırmaları*, c.11, S.233 (Aralık 1968), Ankara.

İlaydın, Hikmet, 1964. *Türk Edebiyatında Nazım*, İstanbul.

Kaya (1994), Doğan. *Sivas'ta Âşıklık Geleneği ve Âşık Ruhsatî*, Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi yayınları.

Kaya, Doğan, 1991. "Türk Halk Şiirinde Çok Kafiye Şiirler", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1991/2*, Ankara, 53-86.

Kaya, Doğan, 2000. "Karşılaşma, Atışma ve Değişme Kavramları Üzerinde Düşünceler ve Feymanî'den Örnekler", *Âşık Edebiyatı Araştırmaları*, Kitabevi yayınları: İstanbul.

KB, 1982. *Türk İstiklâl Savaşı Destanları*, Kültür Bakanlığı yayınları: Ankara.

Köktürk, Şahin, 2011. *Samsunlu Âşık Kemâlî Bülbül/ Hayatı- Sanatı-Şiirleri*, Samsun.

Makal, Tahir Kutsi, 1986. *Türk Halk Şairi Antolojisi*, Toker yayınları: İstanbul.

Oğuz, M. Öcal, 1991. "Âşık Hasretî'nin Haydar Bey Hikâyesi", *Türk Halk Kültürü Araştırmaları 1991/2*, Ankara, 87-117.

Oğuz, M. Öcal, 2011. *Halk Şiirinde Tür, Şekil ve Makam*, Akçağ yayınları: Ankara.

Ong, Walter J., 1995. *Sözlü ve Yazılı Kültür / Sözün Teknolojileşmesi*. Çev. Sema Postacıoğlu Banon. Metis yayınları: İstanbul.

Öncül, Kürşat, 2011. *Kars Âşıklarının Hayatları, Sanatları ve Şiirlerinden Örnekler*, Kars.

Özbek, Mehmet, 1987. "Türk Müziğinde Ayak Teriminin Yanlış Kullanımı Üzerine", *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, C. III, Kültür Bakanlığı yayınları: Ankara.

Özder (1965), M. Adil. *Doğu İllerimizde Âşık Karşılaşmaları*, Bursa: Emek Basım Evi.

Özhan, Mevlüt vd., 1992. *Yaşayan Halk Ozanları Antolojisi*, Kültür Bakanlığı yayınları: Ankara.

Özsoy, Bekir Sami, 1991. *Şiirlerle Yunus Emre*, 1991.

Özsoy, Bekir Sami- Namık Aslan- Bayram Durbilmez, 1992. *Destanlarla Erzincan*, Erciyes Üniversitesi yayınları: Kayseri.

Sakaoğlu, Saim, 1991. "Halk Edebiyatında Kafiye Meselesi", *IV. UTHE ve Yunus Emre Semineri*, Eskişehir.

Sakağolu, Saim- Zekeriya Karadavut, 1998. *Âşıkların Diliyle Cumhuriyet*, Türk Dil Kurumu yayınları: Ankara.

Şahin, Salih, 2013. *Ozanlık Gelenekleri ve Doğulu Saz Şairleri*, Genişletilmiş 2. Baskı, Ürün yayınları: Ankara.

Şenel, Süleyman, 1997. "Türk Halk Müziğinde 'Beste', 'Makam' ve 'Ayak' Terimler Hakkında", *V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi / Halk Müziği, Oyun, Tiyatro, Eğlence Seksiyon Bildirileri*, Kültür Bakanlığı yayınları: Ankara.

Tanrıkulu, Nazım İrfan, 2000. *Âşıklar Divanı / Günümüz Âşıkları*, İstanbul.

Taşkaya, Serdarhan Musa, 2002. *Sevgi Şehri Âşık Feymanî*, Kadirli Belediyesi yayınları: Kadirli.

Yardımcı, Mehmet, 1998. *Başlangıcından Günümüze Halk Şiiri, Âşık Şiiri, Tekke Şiiri*, Ürün yayınları: Ankara.